

A Lélek ott fúj, ahol akar

Interjú Willigis Jäger bencés szerzetessel

Willigis atya, Ön néhány héttel ezelőtt ünnepelte 80. születésnapját. Ennek kapcsán sok megtiszteltetésben volt része, és megtapasztalhatta az életműve miatti hálát – de kritikus hangokat is lehetett hallani. A bencés rendből történt „exklauztrációjáról” is szó esett, de mit is jelent ez?

Szabadságolásnak is lehetne mondani. Mivel nem voltam kész arra, hogy megtartsam a római prédikációs és publikációs tilalmat, magam akartam viselni lelkiismereti döntésem következményeit, s nem akartam a rendemet terhelni ezzel. Egyúttal lemondtam a papságból adódó funkcióim gyakorlásáról is, úgyhogy egyetlen püspöknek sem kell miattam tartania a hátát. Így szabaddá váltam, hogy azt tegyem, amit lelkipásztori feladatomban látok, nevezetesen hogy elkísérem az embereket vallási útjukon, és kurzusokkal, publikációkkal, előadásokkal segítek nekik.

Egyszer s mindenkorra érvényes ez?

Nem, ez a szabadságolás első lépésben három évre szól, de most a meghosszabbításán fáradozunk. Ez a „mi” az apátomat és kolostori közösségemet is magában foglalja.

És Róma?

Mindannak alapján, amit tudok, Róma tájékozott az eddigi szabályozásról, és nem emelt kifogást. Erre a tényre támaszkodik az a reményem, hogy a hosszabbítás iránti kérelemről is pozitív döntés születik majd.

Nos, a Rómából érkezett legutóbbi irat nem csupán a prédikációs tilalmat tartalmazta, hanem szóba hozott néhány teológiai kérdést is, például azt az istenképet, amelyet Ön írásaiban képvisel. Először talán erről mondhatna valamit.

Szívesen.

Willigis atya, Ön egyszer azt mondta: „Egyáltalán semmiféle istent nem hirdetek.” Hogyan kell ezt érteni?

Egyik központi törekvésem, hogy körünk kereső és kérdező emberei számára utat nyissak Isten valóságának megtapasztalásához, s ezen az úton elkísérem őket. Eközben ismételen világossá válik számomra, hogy az emberek mintegy akaratlanul mennyire eltorlaszolják önmaguk előtt ezt az utat, mivel Istenre vonatkozóan fenntartják azokat a gyerekes elképzeléseiket, amelyek valójában már jelentéktelenné váltak számukra. Kurzusaim révén sok embert tartottam vissza

attól, hogy kilépjen az egyházból. Mások számára ismét megmutathattam a kereszténységhez vezető utat, sőt egyeseket egyenesen visszavezettem az egyházba. Jönnek hozzám apácák, és azt mondják: „Itt élem meg azt, amiért tulajdonképpen kolostorba léptem. Miért nem tanították ezt nekem soha?”

Tehát semmiképp sem valamiféle valóságos istentelenséget képvisel?

Semmiképp sem! Mi hiszünk Istenben, de nem hiszünk Istenről alkotott, ilyen-olyan elképzeléseinkben. Már az Ószövetségben is az áll: Ne csinálj magadnak képet Istenről, és ne borulj le előtte (5Móz 5,6–9).

De élhetünk-e egyáltalán istenképek nélkül? Hiszen a Szentírás is tele van Istenről alkotott képekkel!

A bibliai istenképek Istenhez vezető utak. A közlekedési táblákhoz lehetne hasonlítani őket. Ilyen táblák nélkül eltévednénk, és nem találnánk meg a kitűzött célunkhoz vezető utat. De nem szabad megállnunk e táblák előtt, és nem szabad imádnunk őket. Ha így járnánk el, félreérténénk őket, és nem jutnánk el oda, ahol a hazánk van.

Az Ön néhány megnyilatkozása azt a benyomást kelti, mintha Isten személytelen hatalom lenne az Ön számára, valami kozmikus energia. Megszólíthatjuk-e Istent személyként?

Nem tagadom Isten személyes voltát. Csupán a pszonalista beszűkítéstől szeretném megszabadítani az embereket. Isten személy, és egyúttal több is, mint személy. Az igehirdetésben sem szabad figyelmen kívül hagynunk a IV. Lateráni Zsinat nagyszerű megfogalmazását: „A Teremtő és a teremtmény között ugyanis nem lehet oly nagy hasonlóságot megállapítani, hogy ne lehetne köztük még nagyobb különbséget megállapítani.” Tehát a különbség mindig nagyobb, mint a hasonlatosság. Ez mélységesen felszabadító belátás: Segít nekünk, embereknél abban, hogy megtaláljuk a magunk által fabrikált elképzelésekből kivezető utat, és eltaláljunk ahhoz a valósághoz, amelyben beteljesedik az a vágyakozásunk, amely a „Te” szóban rejtőzik.

Valóban lehet segíteni korunk embereinek az ilyen szörszálhasogató megkülönböztetésekkel?

Én nem vezetek teológiai szemináriumokat. Számomra alapjában véve arról

van szó, hogy ismét életre keltsek egy ősi, tiszteletreméltó spirituális gyakorlathoz. A keresztény hagyományban – amennyire meg tudom ítélni – átfogóbban értelmezték a teológiai tanulmányokat, mint az manapság messzemenően történik. A kontempláció is beletartozott. Szent Viktorról nevezett Hugó például, a középkor jelentős teológusa és misztikusa (+1141) a következő elemeket számította hozzá a teológiai tanulmányokhoz: olvasmány (lectio), meditáció (meditatio), imádság (oratio), cselekvés (operatio) és kontempláció (contemplatio). Engem mindenekelőtt a kontempláció érdekel. Korunk sok embere keres valódi szellemi táplálékot. Hagyományunk hiteles utakat tud felkínálni ehhez. Olykor tízen is voltunk szerzetesek, papok és lelkésznők Yamada Róshi japán zen-mesternél. És aztán azt kérdeztük magunktól: Tulajdonképpen miért is kell Japánba mennünk? A mi keresztény hagyományunk nem tud ilyesmit nyújtani?

De az Ön egyik-másik kijelentése nem kelti-e azt a benyomást, hogy alapjában véve minden vallás egyenlő? Nem próbálja-e Ön buddhista elemekkel gazdagítani a kereszténységet?

Számomra nem a vallások keveréséről van szó. Nem teszünk eleget a vallások önértelmezésének, ha különböző vallásokból összekeresgéljük magunk azt, ami illik hozzánk. Én keresztény vagyok, és az is maradok. Sosem volt kísértésem arra, hogy buddhista vagy valami más legyek. Buddhista mesterem nem értette volna meg, ha áttérek. A zen a tapasztalás egyik útja. A mesterem buddhista volt, én keresztény vagyok, ami nem érinti a zen útját.

De nem hangsúlyozza-e Ön újból és újból, hogy minden vallásban alapvetően csak egy őstapasztalat létezik, s azzal szemben a rítusbeli és hitvallási különbség másodlagos?

Tény, hogy a nagy vallások misztikus hagyományai olyan tapasztalatokkal bírnak, amelyek – úgy tűnik – hasonló szerkezetűek. A jelentős misztikusok tanúságtételei erre utalnak. Természetesen a különbségeket sem lehet figyelmen kívül hagyni. De vannak közös elemek, analóg szerkezetek. Figyelmen kívül hagyhatatlan például sok, a kereszténységben kívül tisztelt istenség hármassága. Hogyan kell ezt értékelni? Ez a kérdés

HIRDETÉS

Az egyik könyvterjesztőtől visszakerült a kiadóhoz **Karl Herbst A valódi Jézus**, illetve **Sárdy Péter Jézus kincse emberek kezében** c. könyvének néhány példánya. Ára 1500,- Ft, illetve 1700,- Ft (+postaköltség).

Megrendelhető: Gromon András, tel.: 26/334-155, e-mail: gromon@freemail.hu

foglalkoztat engem. Ezzel voltaképpen azt teszem, amit a Hittani Kongregáció Dominus Jesus kezdetű nyilatkozata követel. Abban ugyanis ez áll: „A teológia ma arra hivatott, hogy elgondolkodjék más vallási tapasztalatok meglétéről s ezek jelentőségéről Isten üdvözítő tervében, és kutassa, hogy más vallások alakjai és pozitív elemei vajon hozzátartozhatnak-e Isten üdvözítő tervéhez, s ha igen, hogyan.” A katolikus egyház tehát nem tagadja, hogy más vallásokban is léteznek vallási tapasztalatok. Ahogyan én sem tagadom ezt.

Nem rendelődik-e alá ezzel az egyház tanítása a személyes tapasztalatnak?

Japáni zen-iskolázásom idején megtapasztaltam, hogy az emberi tudatnak léteznek olyan tapasztalati dimenziói, amelyek meghaladják, illetve áttörnek hétköznapi, tárgyi irányultságú tuda-

tunkat. Eközben világossá vált számomra, hogy keresztény hagyományunkban is ismerünk efféle tapasztalatokat. Gondoljunk csak Pálra, az ószövetségi prófétákra vagy keresztény misztikusainkra! Az ilyen tapasztalatok ténylegesen megrázkódtathatják a jól ismert vallási formákat, és átmeneti zavart válthatnak ki. Ezek kísérő jelenségei lehetnek a régi-új tapasztalatoknak, de sem nem céljuk, sem nem szükségszerű következményük azoknak. A legtöbb esetben megtisztuláshoz és a vallási gyakorlat elmélyüléséhez vezetnek. Azok közül, akiket elkísérek spirituális útjukon, nem kevesek találtak új utat a keresztény hithez, sőt némelyek egyáltalán csak így találtak rá erre az útra.

Az egyháznak el kell-e búcsúznia néhány dogmájától?

A katolikus egyház számára a hagyomány eleven valóság. A más kultúrákkal és vallásokkal folytatott párbeszéd mindig különleges kihívást jelent. Gondoljunk csak a zsidó-keresztény hagyomány és a görög-hellenisztikus kultúra és filozófia találkozására az egyház első századaiban, vagy Arisztotelész befogadására a 13. században. Ezek a folyamatok nem minden veszély nélkül zajlottak le, de egyúttal a keresztény hit elmélyüléséhez és tisztulásához vezettek. Hasonló kihívások előtt állunk ma. Az Ön által említett tapasztalat ténylegesen megrázkódtathatja a hit és a tanítás eddigi épületét. Mindig időbe telik aztán, amíg ez a tapasztalat ismét kapcsolatba hozható az eddigiekkel, és így az eddigieket mélyebben tudjuk megérteni. Bizakodom, hogy ez a folyamat sikerrel jár majd.

Forrás: Publik-Forum, 2005/9

A hétköznapi kenyere

A Metamorfózisokban, az Átváltozások könyvében Ovidius elmeséli Philemon és Baucis történetét, azét a házaspárét, akik egyedülként látták vendégül a fáradt vándorokat, Zeust és Hermont. Ennek fejében megkímélte őket az az árvíz, amely az ország barátságtalan lakóit sújtotta. A két öreg azt kérte az istenektől, hogy ugyanabban a pillanatban halhasanak meg. Magas kort megélve, nem haltak meg, hanem tölgyfává és hársfává változtatták őket az istenek, így aztán – eleven és átváltozott alakban – megmaradtak egymás mellett...

Létezik-e még Philemon és Baucis, az a sok éven át tartó szeretet és közösség, amelyben két ember úgy áll egymás mellett, mint két öreg fa?

Nem, mondja egy sor szociológus és pszichológus. A boldogságnak ez a formája – hosszan tartó közösség, amelynek csak a halál vet véget – talán létezett, amikor az emberek életkora amúgy is rövid volt, amikor az emberek élete még szűkös, vágyaik pedig szerények voltak; amikor még erős hagyományok szabályozták a viszonyokat, s a házások rákényszerültek, hogy egymás mellett maradjanak; amikor az emberek életében még kevés szabadság és játék volt.

Nem, mondja a korszellem. A szerelem nem tart ki egy életen át. Az élethosszig tartó házasság börtön, amelyben minden szerelem kihal, minden vonzalom, remény és vigasz megfullad.

Kezdek kételkedni a kapcsolatok efféle antropológiájában. Létezik ugyanis olyan szenvedés, amely a túlzott elvárásokból fakad; abból az elvárásból, hogy a saját házasságunk tökéletes legyen; hogy a nőnek tökéletesen ki kell elégítenie a férfit; hogy teljesen feloldódjék a foglalkozásomban; hogy a gyerekek nevelése tökéletesen sikerüljön!

Az élet nem ilyen. A legtöbb élet félig sikerül; az ember többnyire csak félig jó apa, félig jó tanár, félig boldog ember. És ez már sok! Valamikor régen lé-

tezett a totalitás terrorja, amely azt parancsolta nekem, hogy olyan tökéletes legyek, mint a mennyei Atya. Ma ismét létezik ez a terror! Ezzel az új terrorral szemben a sikeres felemáságot szeretném hirdetni. Az élet édessége és szépsége nem a tökéletes sikerben és a teljességben rejlik. Szép dolog, ha szerelmünkkel, barátságunkkal, választásainkkal olykor-olykor a teljesség közelébe jutunk. Szép dolog, ha nem fulladunk meg a cinizmusban és vágyaink elárulásában! Az élet azonban véges, nem csupán abban az értelemben, hogy meg kell halnunk. A végesség magát az életet jellemzi: a korlátozott boldogságot, a korlátozott sikert, a korlátozott kitöltöttséget. Fél szívben is rejtőzhet nagy szenvedély. Feltételezem, hogy a teljességgel kapcsolatos kényszerek összefüggenek azzal, hogy eltűnt az Istenbe vetett hit. A teljes szerelemre törekvés a világias jelen hite, „a modern kor fundamentalizmusa”, mondja Ulrich Beck szociológus. Aki hisz Istenben, annak nincs szüksége arra, hogy ő legyen Isten, vagy hogy Istent játssza. Ahol ez a hit hiányzik, ott az emberre hárul a saját teljessége iránti felelősség elviselhetetlen terhe. Egy gyerekkönyv címe így hangzik: „Kell, hogy létezzék a mindennél is több!” A totalitásnál többet jelentenek a kis lépések, a fél szív, ha még nem kaphatjuk meg az egészet. Nem kaptunk ígéretet arra, hogy az emberek a mennyországot fogják nyújtani egymásnak a földön. De az ember lehet kenyér a másik számára, olykor fekete kenyér, olykor fehér kenyér. Az ember lehet víz a másik számára, s alkalomadtán bor is.

S legalábbis néhány idős házaspár nehezen hihető tapasztalata: minél öregebbek lesznek együtt, annál inkább borrá válik a víz.

Fulbert Steffensky

Forrás: Publik-Forum, Dossier, 2004. június